

1. Referentie

Referentie	Colpin, H., Laevers, F., Vandemeulebroecke, L., Daems, M. & Schippers, K. (2003). <i>Ontwikkeling van een evaluatie-instrument voor de opvang in en door Vlaamse basisscholen met het oog op het verkrijgen van een kwaliteitslabel. Eindrapport (3 volumes)</i> . Leuven: K.U.Leuven, Centrum Gezinspedagogiek en Onderzoekscentrum Kleuter- en Lager Onderwijs, m.m.v. Kind en Gezin.
Taal	Nederlands
ISBN - ISSN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Dit document vormt het eerste deel van het eindrapport van het project 'Ontwikkeling van een evaluatie-instrument voor de opvang in en door scholen met het oog op het verkrijgen van een kwaliteitslabel'. Doel van dit project was het ontwikkelen van een conceptueel kader en een draaiboek met bijhorend instrumentarium om de kwaliteit van de buitenschoolse opvang in Vlaamse basisscholen na te gaan. In dit eerste deel worden drie onderzoekstappen beschreven die aan de ontwikkeling van het instrument vooraf gingen. In een eerste stap (hoofdstuk 1) werd een conceptueel model opgebouwd, dat dient als theoretisch kader bij de constructie van het evaluatie-instrument. Vervolgens (hoofdstukken 2 tot 4) werd een wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar de visie op kwaliteit bij de aanbieders en de gebruikers van opvang in scholen. Tot slot werd een evaluatie-instrument geconstrueerd, uitgetest en aangepast. Dit proces en de resultaten ervan worden beschreven in hoofdstuk 5. Tenslotte wordt een besluit geformuleerd en worden suggesties gedaan voor verder onderzoek.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Kinderopvang
Trefwoord(en)	Algemene cijfers, buitenschoolse opvang

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Kind & Gezin
Onderzoeker(s)	Mieke Daems en Kristin Schippers Centrum voor Gezinspedagogiek K.U.Leuven Vesaliusstraat 2 3000 Leuven Tel: 016 / 32.62.91 Fax: 016 / 32.62.11 info@ppw.kuleuven.be ppw.kuleuven.be

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	- Aan welke kwaliteitscriteria moet de opvang in scholen volgens scholen voldoen (directies en personen die de begeleiding uitvoeren)? Welke van deze criteria ziet men gerealiseerd / realiseerbaar binnen de eigen setting? - Aan welke kwaliteitscriteria moet de opvang in scholen voldoen, vanuit het perspectief van de gezinnen (ouders en kinderen)? Welke van deze criteria ziet men gerealiseerd / realiseerbaar binnen de opvangsetting?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	- Een telefonische enquête bij 515 Vlaamse basisscholen, waarna een kwantitatief onderzoek met schriftelijke vragenlijst volgde voor de verantwoordelijke en de begeleid(st)er van kinderopvang in 272 scholen die kinderopvang organiseren. - Kwantitatieve en kwalitatieve bevraging met schriftelijke vragenlijst bij 600 ouders waarvan 176 ouders reageerden. Kwalitatief interview bij een tiental kansarme en/of allochtone ouders. - Kwantitatieve en kwalitatieve bevraging van 150 kinderen en focusgesprekken per vijf. Afhankelijk van de leeftijd, werd gewerkt met tekeningen, smiley's,...
Onderzochte groep	- 515 scholen, waarvan 272 scholen met buitenschoolse opvang - 113 verantwoordelijken en 113 begeleid(st)ers - 176 ouder (uit 14 scholen) - 150 kinderen (uit 12 scholen)
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Doelstellingen bij aanbieders van kinderopvang	- De belangrijkste doelstellingen van kwaliteitsvolle kinderopvang zijn kinderen opvangen op een veilige plaats tot de ouders terug zijn en zorgen dat de kinderen zich in de opvang thuis voelen. Hiermee wil kinderopvang inspelen op de verwachtingen van ouders. - Begeleiders van buitenschoolse kinderopvang vinden het belangrijk dat kinderen zich na de schooldag op een leuke manier kunnen ontspannen. Slechts 1/3 van de verantwoordelijken vindt dat het huiswerk af moet zijn als de ouders komen. Ouders gaan hiermee akkoord. - Van alle doelstellingen wordt het minst belang gehecht aan participatie van de kinderen. Ook bij begeleid(st)erstijl geeft 1/5 van de verantwoordelijk aan dat een begeleid(st)er in de opvang kinderen geen ruimte moet laten om zelf dingen te beslissen of te ondernemen. - Wat gelijke kansen betreft, doet de helft van de scholen extra inspanning voor één of meerdere doelgroepen (zoals de toegankelijkheid verhogen en aandacht hebben voor het stimuleren van de ontwikkeling). Deze extra inspanningen worden echter niet geformuleerd als een gelijkheidsbeleid voor kansarme en/of allochtone kinderen en/of kinderen met een handicap. 80% van de betrokken begeleid(st)ers geeft aan dat de aanwezigheid van deze 'doelgroepkinderen' geen verschil uitmaakt. 10% vindt dat de opvang hierdoor bemoeilijkt wordt en 10% vindt dat de opvang hierdoor verrijkt wordt. Ouders spreken zich hierover niet positief of negatief uit.
Organisatie van de kinderopvang	- 2/3 van de verantwoordelijken geeft aan niet over voldoende financiële middelen te beschikken om de opvang te organiseren die naar hun normen het meest wenselijk is. 3/4 van de verantwoordelijken vindt dit een belangrijke belemmering om kwaliteitsvolle opvang te organiseren. Ook de begeleid(st)ers ervaren dit als een grote beperking. 85% van de ouders is bereid een ouderbijdrage te betalen. - 3/4 van de verantwoordelijken is tevreden met de ruimtes waarover de school beschikt voor de opvang: meestal zijn dit 1 of 2 binnenruimtes en 1 of 2 buitenruimtes. 7/10 van de begeleid(st)ers is eveneens tevreden met de beschikbare ruimtes. 3/4 van de kinderen is tevreden over de speelplaats van de opvang. - Voor buitenschoolse opvang wordt zeer weinig samengewerkt met andere organisaties. - Er is vaak een aparte kennismakingsprocedure uitgewerkt. Een rondleiding en extra aandacht de eerste keer dat het kind naar de opvang gaat, wordt door de ouders gewaardeerd. - De meeste begeleid(st)ers verdelen de kinderen niet in groepen. Wanneer dit wel gebeurt, is dit meestal volgens leeftijd. Bijna de helft van de ouders is voor de verdeling in groepen. Ongeveer de helft van de kinderen is tevreden over de huidige situatie. - De helft van de begeleid(st)ers bieden activiteiten aan, dit gebeurt vooral op woensdagmiddag en vakantiedagen. Ook 3/4 van de ouders wil dat de opvang op woensdagmiddag en vakantiedagen activiteiten aanbiedt. Slechts 2/5 van de kinderen is tevreden over het activiteiten aanbod. - 7/10 van de begeleid(st)ers zijn tevreden over het spelmateriaal dat ze kunnen aanbieden: dit is vooral materiaal voor rustig spel terwijl materiaal voor motorisch en fantasiespel het laagst scoort. Vooral de oudste kinderen zijn niet tevreden over het spelmateriaal. 90% van de ouders vindt het belangrijk dat er spelmateriaal aanwezig is. - 40% van de scholen die meer dan één begeleid(st)ers hebben voor de kinderopvang, houdt teamvergaderingen rond de opvang. De meeste verantwoordelijken zijn tevreden over hun team. Van de bijna 40% verantwoordelijken die niet tevreden zijn, wordt vooral gewezen

	op het tekort aan begeleid(st)ers en de ongelijke man-vrouwverhouding bij begeleid(st)ers.
Begeleiding	- In 1/3 van de scholen staat er één begeleid(st)er in voor de opvang. 80% van de begeleid(st)ers staat dagelijks in voor de kinderopvang. 70% van de begeleid(st)ers is tevreden over het aantal begeleid(st)ers. Het gemiddelde ideaal aantal kinderen per begeleid(st)er bedraagt volgens de verantwoordelijken 15. 90% van de begeleid(st)ers is vrouw. - Slechts 18 % van de begeleid(st)ers volgde een opleiding die voorbereidde op het werken met kinderen. 3/4 van de ouders vindt het belangrijk dat de begeleiding wel over een diploma rond het werken met kinderen beschikt. Ook zijn er slechts weinig begeleid(st)ers die vorming rond buitenschoolse opvang volgen, hoewel ongeveer 3/4 van de verantwoordelijken dit belangrijk vindt. De meeste begeleid(st)ers die geen (voor- of extra) opleiding volg(d)en, vinden dit geen must. - Zowel voor de verantwoordelijken, de begeleid(st)ers als de ouders staat welbevinden van het kind centraal in de begeleidingsstijl. 3/4 van de verantwoordelijken vindt het heel belangrijk dat begeleid(st)ers zorgen dat elk kind zich goed voelt in de opvang en dat begeleid(st)ers zorgen dat kinderen op een fijne manier met elkaar (leren) omgaan. Daarnaast is het voor 40% van de verantwoordelijken belangrijk dat begeleid(st)ers kinderen opvangen die het moeilijk hebben. Daarnaast wordt het belang van toezicht houden en tussenkomen in conflicten aangegeven. Ouders vinden het minder belangrijk dat begeleid(st)ers meespelen met de kinderen, dat zij hulp bieden bij het huiswerk en dat zij aandacht hebben voor wat elk kind apart nodig heeft. Eigenschappen als 'geduld', 'kunnen omgaan met kinderen' en 'leiding geven' komen wel naar voren. Ruim de helft van de geïnterviewde kindreën is tevreden over de begeleid(st)er(s) in de opvang. Kinderen waarderen vooral de spelmogelijkheden die een begeleid(st)er biedt en de omgang met de begeleid(st)er.
Participatie	- Verantwoordelijken kiezen voor de minst verregaande vorm van ouderparticipatie: namelijk 'meeleven'. Daarnaast geeft 1/3 van de verantwoordelijken aan dat ouders over de kinderopvang kunnen meedenken en mee beslissen. Slechts 1/5 van de verantwoordelijken laat ouders (soms) meedoen in de opvang. Begeleid(st)ers kiezen voor 'meeleven' en advies over de organisatie. Maar in hun communicatie met de ouders hebben begeleid(st)ers het vooral over het kind en weinig over de opvang, ouders appreciëren dit. Ouders hechten verder vooral belang aan informatie. Verdergaande participatie is belangrijk voor zover dit geen of weinig extra tijdsinvestering vergt. - Verantwoordelijken beschouwen de doelstelling 'kinderparticipatie' als de minst belangrijke. Bijna 90% van de begeleid(st)ers geeft aan dat kinderen zelf kiezen welke activiteit ze meedoen en kinderen kiezen vaker wel dan niet in welke groep ze zitten. Toch zegt slechts 5% van de begeleid(st)ers dat er in de kinderopvang een ideeënbus is. Inspraak van kinderen in de organisatie van de opvang scoort lager: bijna 80% van de begeleid(st)ers laat niet toe dat kinderen dagregels opstellen en bijna 70% laat niet toe dat kinderen mee de inrichting van het lokaal bepalen. De grote meerderheid van de ouders vindt dat er in de opvang plaats moet zijn voor vrij kinderinitiatief en vrije keuze, maar inspraak van kinderen in het reglement vinden de meeste ouders niet gepast. Ongeveer de helft van de kinderen is tevreden over participatie, maar dit wil niet zeggen dat er bij al deze kinderen in de opvang participatie is.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Colpin, H., Laevers, F., Daems, M., Schippers, K., & Vandemeulebroecke, L. (2004). Ontwikkeling en eerste toetsing van een evaluatie-instrument voor de kwaliteit van buitenschoolse opvang in de basisschool. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 43, 250-257.

9. Samenvatting

Dit onderzoek is gebaseerd op het project 'Ontwikkeling van een evaluatie instrument voor de opvang in en door scholen met het oog op het verkrijgen van een kwaliteitslabel' dat als doel had een conceptueel kader en een draaiboek met bijhorend instrumentarium te ontwikkelen om de kwaliteit van de buitenschoolse opvang in Vlaamse basisscholen na te gaan.

De onderzoekers definiëren eerst de kwaliteit van buitenschoolse kinderopvang aan de hand van criteria voor context, input en processen uit een literatuurstudie. Op basis hiervan werden schriftelijke vragenlijsten opgesteld. Via een telefonische enquête werden scholen gecontacteerd die buitenschoolse opvang aanbieden en wilden

meewerken. Er werden vier verschillende groepen ondervraagd, met name verantwoordelijken van de opvang, begeleid(st)ers, ouders en kinderen.

De meeste verantwoordelijken vinden het opvangen van kinderen op een veilige plaats tot de ouders terug zijn en zorgen dat kinderen zich thuis voelen in de opvang de belangrijkste doelstellingen van kwaliteitsvolle opvang. Volgens de meerderheid van de verantwoordelijken zijn deze doelstellingen ook de belangrijkste verwachtingen die ouders koesteren omtrent de opvang. Naast de doelstellingen werden volgende zaken bevraagd: doelgroepen, financiële middelen, samenwerking met andere organisaties, ruimtes, begeleid(st)ers, begeleid(st)ersstijl, kennis-makingsprocedure, ouderparticipatie, tevredenheid van ouders, teamvergaderingen, affectief klimaat en belangrijkste belemmeringen voor het realiseren van een kwaliteitsvolle opvang. De resultaten van begeleid(st)ers blijken in het algemeen een vrij positief beeld te geven van de situatie waarin kinderen op school worden opgevangen. Wanneer individuele opmerkingen bij sommige vragen worden bekeken, vervaagt dit optimistisch beeld ietwat. Bij de begeleiding werden vragen gesteld over samenwerking met de school, gelijke kansenbeleid, beschikbaar personeel, opleiding van het personeel, groepen, kinderopparticipatie, materiaal, activiteiten, begeleidingsstijl, planning en evaluatie, communicatie tussen begeleid(st)ers en ouders, ouderparticipatie, teamfunctioneren, functioneren van de begeleid(st)ers, welbevinden en betrokkenheid van de kinderen, sfeer en beperkingen bij het organiseren van de opvang. Algemeen ondervinden verantwoordelijken en begeleid(st)ers een tekort aan financiële middelen.

Naast de bevraging van de aanbieders werden ook de gebruikers onderzocht. Ouders werden vooral bevraagd over de reden waarom ze kiezen voor opvang, de openingsuren, de visie van de school, het gelijke kansenbeleid, samenwerking, het financiële luik, opleiding van de begeleid(st)ers, kinderopparticipatie, ouderparticipatie, welbevinden van het kind, activiteiten en communicatie. Aansluitend werd bij de kinderen gepeild naar hun welbevinden en naar wat ze denken van de participatie en de activiteiten. Zij werden eveneens bevraagd over spel materiaal, de begeleiders, groepsindeling, tevredenheid en de andere kinderen. De klemtonen bij ouders en kinderen zijn onmisbaar in het formuleren van kwaliteitsindicatoren voor de opvang in scholen en werden mee genomen in verder onderzoek.

Ten slotte werden uit de bevindingen van zowel de gebruikers als de aanbieders een aanpassing naar voor geschoven van het conceptueel model. Daaruit werd dan ook het observatie-instrument geconstrueerd en voor een eerste keer getest en geëvalueerd.